

LITERATURA EN XARXA. CAP A UN APRENENTATGE COMPARTIT DE LA LITERATURA: una proposta per treballar les lectures prescriptives de 2n de batxillerat amb eines TIC (wiki, facebook, xarxa de blocs)

**Josep Vicenç Calatayud
Xavier Lluna**

Durant el curs 2011-2012, els alumnes i els professors responsables de la matèria comuna Llengua catalana i literatura a segon de batxillerat dels instituts Ramon Turró i Darder (Malgrat de Mar) i Vescomtat de Cabrera (Hostalric) ens vam disposar a treballar les lectures prescriptives de la matèria, Drames rurals de Víctor Català i Laura a la ciutat dels sants de Miquel Llor mitjançant eines TIC. El plantejament inicial que els dos professors implicats teníem era aconseguir que les lectures fossin un contingut de la matèria analitzat, debatut, comprès i criticat a bastament, de manera que el temps a l'aula (molt reduït els darrers anys) no fos un obstacle perquè els nostres alumnes assumissin i gaudissin tant com fos possible les dues obres literàries que, d'altra banda, molts d'ells havien de mantenir fresques fins a les PAU. La metodologia emprada en aquesta proposta didàctica parteix de la cooperació en grups reduïts de quatre o cinc alumnes, en primera instància, i, finalment, amb tot el grup d'alumnes a partir de l'ús de diverses eines TIC. De fet, aquestes eines han fet possible la proposta, l'han dotada de concreció i han permès que les feines fetes fossin consultades, consultables i recuperables en qualsevol moment del procés d'aprenentatge.

Tot seguit presentem, resumits, els principals eixos del projecte.

Objectius

- Llegir, analitzar, explicar, apreciar i valorar de manera crítica els textos literaris, per tal d'entendre'ls i d'interpretar-los d'acord amb els diferents contextos històrics i socials.
- Potenciar la capacitat d'imaginació i d'abstracció, per descobrir la literatura com a via de representació i interpretació del món i de la vida, cosa que comporta un enriquiment personal directament relacionat amb la capacitat per gaudir del plaer estètic.
- Expressar oralment, per escrit i amb l'ús d'altres mitjans complementaris, la reflexió que genera la lectura i l'anàlisi de textos literaris.
- Participar de manera activa, reflexiva i crítica en interaccions comunicatives de diferent forma, necessàries per a la realització de les tasques, la construcció de coneixements o la participació en la vida social.
- Obtenir, interpretar i valorar informacions de diversos tipus i opinions diferents, emprant amb autonomia i esperit crític les tecnologies de la informació i la comunicació.

Continguts

- Gestió fluïda de les interaccions orals i escrites per a la realització de les tasques acadèmiques i la construcció del coneixement.
- Participació en diàlegs i discussions amb flexibilitat i eficàcia, matisant les pròpies opinions.
- Lectura i treball sistemàtic de diversos discursos, amb interpretació guiada de les idees complexes i posicionament crític davant el text literari o altres.
- Interpretació crítica de textos literaris en què es desenvolupin missatges amb referències socioculturals complexes.
- Organització del discurs en funció de l'ús de recursos verbals i no verbals (audiovisuals) de suport, atenent al nivell d'interacció amb la resta de companys (dialèctica, correcció, assertivitat).
- Aplicació reflexiva de les característiques lingüístiques segons les diferents necessitats discursives: persuasió, explicació, expressió de la pròpia opinió, negociació, discussió, etc.

- Reconeixement i ús de la correlació entre la imatge, el so, el gest i la paraula en els productes comunicatius orals i audiovisuals.
- Comunicació pertinent del producte final i de les conclusions, a partir del coneixement dels canals de difusió.
- Ús de les eines TIC per a l'elaboració i la comunicació del coneixement.
- Ús de les estratègies necessàries per gestionar situacions d'interacció comunicativa, també des de la distància.

Competències

- Competència comunicativa: pel fet que promou l'expressió oral i escrita en situacions reals com a instrument de comunicació i com a mitjà per al diàleg entre l'alumnat; la interacció personal, la discussió i el contrast de les opinions, l'argumentació; la descripció, l'explicació, la justificació i la interpretació de les successives etapes i dels resultats.
- La competència en gestió i tractament de la informació: en el sentit que el treball en grup exigeix gestionar l'autonomia i la cooperació per trobar, reunir, seleccionar i analitzar informacions útils en funció de les preguntes formulades i dels objectius proposats.
- La competència digital: ja que el projecte crea la necessitat funcional de comunicar-se i treballar fent servir els coneixements teòrics i pràctics avançats de la societat de la informació, de la seva cultura i de les seves manifestacions.
- La competència en recerca: pel fet que cal aplicar un mètode lògic i raonable, consensuat, per tal de trobar respostes a preguntes o per resoldre diferents problemes que presenten les activitats suggerides pel professor.
- La competència personal i interpersonal: tenint en compte que un entorn col·laboratiu fomenta l'autoconeixement i el coneixement dels altres i els grups de treball estan conformats per persones que viuen i estudien en llocs apartats.
- Competència en el coneixement i interacció amb el món: des del punt de vista que la comprensió i l'estudi de les dues obres literàries es relaciona amb el coneixement i l'ús de les bases metodològiques i el camp d'estudi de les disciplines de la llengua i la literatura, però també amb els coneixements del món natural, social, artístic i cultural des d'un punt de vista sincrònic i diacrònic.

Desenvolupament

El treball cooperatiu entre iguals fonamenta metodològicament el projecte i és a la base de la planificació i estructura de la proposta, així com dels recursos TIC emprats per fer-lo possible. En aquest sentit, els professors hem estat dinamitzadors i orientadors, hem creat les plataformes digitals del treball de partida i hem creat els materials didàctics (activitats i propostes). L'alumnat, agrupat en equips de treball, ha estat el responsable de resoldre les activitats proposades i ha tingut un grau d'autonomia suficient pel que fa a la distribució dels papers de cada membre del grup, l'organització del temps i el lliurament de les diverses feines.

Cada obra literària (Drames rurals i Laura a la ciutat dels sants) té un tractament diferent, sempre vinculat a l'ús de les TIC com a manera de fer possible l'objectiu de treballar cooperativament. En ambdós casos hi ha dues fases diferenciades i interrelacionades. Una primera fase que consisteix a treballar cooperativament en grups reduïts (4 alumnes, dos de cada centre, en cada equip de treball) mitjançant les eines TIC, per tal d'aconseguir uns objectius prefixats. La segona fase, que es duu a terme en cada centre per separat, consisteix a posar en comú la feina feta als llocs web per cada grup en cada grup-classe; en aquest sentit, els dos membres de cada centre que han treballat en els equips reduïts eren els encarregats de defensar les seves respostes o d'intervenir en els debats que es plantegen, de manera que l'alumnat ha de mostrar solvència, suficiència i capacitat argumentativa en un context comunicatiu oral.

Drames rurals

1. Temporització: un trimestre.
2. Eines TIC i TAC emprades:
 - a. Pàgina de wikispaces
 - b. Grup de discussió i pàgina creats al Facebook
 - c. Grups de treball privats al Facebook
 - d. Comptes a Google Docs per treballar en grup o altres eines en xarxa com Scribd, o documents del grup creat al Facebook. També s'hi han fet servir canals com [Youtube](#) o [Vimeo](#) per desar en xarxa i compartir la tasca de gravació i edició del material audiovisual.
3. Fases i activitats del projecte
 - a. Posada en comú dels objectius, criteris d'avaluació, eines TIC, terminis d'execució, etc. Distribució i assignació d'alumnat als equips de treball del wiki.
 - b. Inici de les tasques al wiki:
 - a. Primer mes: llegir els contes individualment, establir un pla d'acció per respondre 187 qüestions relacionades amb Drames rurals i respondre-les deixant-hi constància a la pàgina de l'equip del wiki, tant de les respostes com de la discussió. Un cop es realitza el debat i la posada en comú al grup-classe, s'obren els grups i es poden consultar.
 - b. Els dos següents mesos: planificar i distribuir les responsabilitats per completar les tasques de cada equip en la seva pàgina, ja sigui individuals, com ara completar un perfil personal, una presentació que havia de servir perquè els membres del grup es coneguessin suficientment i, alhora, de primera pràctica per a emprar les possibilitats TIC del wiki (inserció de vídeos, enllaços a altres webs, etc.). Treballar, a més, tres propostes: L'ÀLBUM LITERARI DE LA VIDA RURAL (imatges prou potents per provocar en l'alumnat un lligam, una relació emocional amb l'obra llegida), GLOSSARI DE DRAMES RURALS i EL NOSTRE CONTE (cada equip de treball havia de pactar un conte, que calia dramatitzar, enregistrar i muntar en un arxiu de so o d'imatge i so).
 - c. Durant tres sessions al final del procés: debat-discussió oral presencial a l'aula per consensuar les respostes definitives de les 187 qüestions de comprensió lectora proposades al wiki i per realitzar una avaluació dels coneixements assolits en la lectura dels contes.
 - d. La darrera fase és l'avaluativa.

Laura a la ciutat dels sants

1. Temporització: un trimestre.
2. Segon. Eines TIC i TAC emprades:
 - a. Blocs del projecte allotjats a Wordpress
 - b. Recursos TIC per al seguiment actualitzat de la xarxa de blocs del projecte: Planetaki (PLANETA LITERATURA EN XARXA) i Symbaloo (LITERATURA EN XARXA).
 - c. Pàgina del projecte del Facebook.
 - d. Google docs.
3. Fases i activitats del projecte
 - a. Posada en comú del projecte a l'alumnat. Distribució i assignació d'alumnes als equips de treball de cada bloc. La tasca de cada equip es duu a terme en un bloc creat per ells (bloc-equip) i gestionat íntegrament per ells. Cada bloc estarà enllaçat amb el bloc principal del projecte (bloc-mare) del qual només són propietaris els professors. Els blocs-equip s'enllacen també entre ells, de manera que es teixeix una xarxa de blocs que creixen a partir de les indicacions que dona el bloc-mare. Als blocs-equip, s'aniran publicant les tasques i activitats que realitza cada equip del projecte només després que el professorat hagi revisat l'esborrany (penjat al Site de Google) i doni els vistiplau.

Això permet que alguna tasca sigui iniciada o elaborada totalment per cada grup alhora, sense que es puguin veure els resultats en els blocs fins que tothom hagi elaborat la seva proposta. Un cop penjada com entrada, tothom la pot consultar i, llavors, es pot engegar una segona fase de debat-crítica en els comentaris de les entrades als blocs-equip.

- b. Primer mes: es plantegen les activitats i tasques progressivament en el bloc-mare i es produeix la retroalimentació a la pàgina i als grups del Facebook. També es produeix un debat constant que apareix escrit en les entrades dels blocs. En aquest moment cada equip de treball o, fins i tot, cada membre de cada grup ha de crear la seva plataforma de seguiment de blocs (Planetaki o Symbaloo). Es facilitarà la URL del producte resultant als professors.
- c. Els dos mesos següents: es duen a terme les sessions presencials de debat i posada en comú: preguntes objectives, preguntes obertes, eixos temàtics, aspectes narratològics, etc. Aquesta activitat s'avalua amb rúbriques.
- d. La fase final és la d'avaluació.

Avaluació

A la fase avaluativa participa l'alumnat i el professorat. L'alumnat haurà de fer una autoavaluació del procés d'aprenentatge, de la metodologia emprada, dels resultats obtinguts (maneg de les TIC i TAC, ampliació dels coneixements literaris, comprensibilitat del text llegit) que es fa amb un o més qüestionaris al google docs o al Facebook. També podrà publicar entrades avaluadores a la pàgina dels altres grups o al bloc del seu. Finalment, haurà de realitzar dues proves escrites objectives sobre els continguts treballats de les lectures, una prova en cada trimestre que es treballa la lectura i una segona prova que incorporarà el que s'hagi treballat de totes dues, amb voluntat de recapitulació.

El professorat, d'altra banda, durà a terme una avaluació integrada, en la qual tindrà en compte el procés, la millora progressiva, la participació activa, els materials escrits i recollits al llocs web de referència, les intervencions en el debat, els productes audiovisuals. Per a cada faceta es generen rúbriques que garanteixen l'avaluació i el seguiment pautat i detallat del procés d'ensenyament i aprenentatge. Un mecanisme emprat per l'autoavaluació del procés d'aprenentatge, l'avaluació de la metodologia i l'avaluació de l'experiència en conjunt ha estat el qüestionari online, tot emprant com eina TIC els Formularis del Google docs.

Conclusions

Les noves tecnologies, com a eines instrumentals per a l'autoaprenentatge, se'ns han mostrat potents i útils. Ens han permès acostar l'objecte d'estudi, la literatura en general i els textos literaris en particular, al món en què es duen a terme avui dia els processos de coneixement. Hem aprofitat, per a tot això, eines com les xarxes socials (facebook, Google), wikis, blocs, correus electrònics, grups de treball online, etc. Els objectius que ens proposàvem, els més literaris i els més metodològics s'han assolit a bastament i constatem que, a més, el treball de la literatura amb suports on line permet la revisió constant, tant de les activitats enllestides com del procés que s'ha seguit per dur-les a terme. Una experiència que ens proposem continuar i que volem perfeccionar en el futur immediat.

Bibliografia

- CALERO, A. (2011). *Cómo mejorar la comprensión lectora. Estrategias para lograr lectores competentes*. Madrid: Wolters Kluwer,
- FERRER, L. (2002). *La vida rural a Catalunya*. Barcelona: Angle Editorial.
- JULIÀ, L.(1994) «*Laura a la ciutat dels sants*» de Miquel Llor. Barcelona: Editorial Empúries.
- LLUNA, Xavier; CALATAYUD, Josep Vicenç. *Drames rurals (anàlisi de l'obra i materials didàctics)*. Dossier sense publicar (2011).

- LLUNA, Xavier; CALATAYUD, Josep Vicenç. *Laura a la ciutat dels sants (anàlisi de l'obra i materials didàctics)*. Dossier sense publicar (2011).
- MARTÍN, E. *Laura a la ciutat dels sants, de Miquel Llor*. Recuperat 10 agost 2011, a <http://llenguacat.wikispaces.com/file/view/guia+de+lectura+laura+a+la+ciutat+dels+sants.pdf>
- MOYA, O. i LUENGO, J. (coords.). (2011). *Teoría i práctica de las competencias básicas*. Barcelona: Editorial Graó.
- PARÉ, P. *Drames rurals, de Víctor Català*. Recuperat 10 agost 2011 a <http://llenguacat.wikispaces.com/file/view/guia+de+lectura+drames+rurals.pdf>